

تحلیلی بر نابرابری منطقه‌ای در شاخص‌های توسعه روستایی و برنامه‌ریزی استراتژیک در جهت ایجاد تعادل منطقه‌ای (مطالعه موردی: استان کردستان)

^۱حمید برقی، ^۲داود جمینی، ^۳محمد رضا شفیعی

^۱ دانشگاه اصفهان / عضو هیات علمی گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی h.barghi@geo.ui.ac.ir

^۲ دانشگاه اصفهان / دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

^۳ فوق لیسانس جغرافیای انسانی (شهری - روستایی)

چکیده

هدف از پژوهش کاربردی حاضر که از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی بوده، بررسی و تبیین نابرابری منطقه‌ای در بهره‌مندی از شاخص‌های توسعه روستایی و ارائه برنامه‌ریزی استراتژیک در راستای تعادل منطقه‌ای بوده که به صورت موردی در بین ۹ شهرستان استان کردستان انجام گرفته است. داده‌های مورد نیاز از دو منبع مستندات مرکز آمار و پرسشنامه بین ۳۰ نفر از کارشناسان توسعه روستایی (مرحله اول برای وزن دهی به شاخص‌های ۲۷ گانه پژوهش و مرحله دوم برای برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه روستایی)، جمع‌آوری گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل‌های ^۱آچ پی، ^۲آتاپسیس، تحلیل خوشه‌ای و ^۳سوات استفاده گردید. نتایج پژوهش نشانگر عدم تعادل منطقه‌ای در بین شهرستانهای استان کردستان بوده که در این میان شهرستان‌های سنندج و دیواندره به ترتیب با ضریب اولویت ۰/۶۲۵ و ۰/۲۰۵، برخوردارترین و ضعیف‌ترین شهرستان‌های استان بوده‌اند. نتایج تکنیک تحلیل خوشه‌ای نشان داد ۵ شهرستان، به لحاظ بهره‌مندی از شاخص‌های توسعه روستایی، در سطوح محروم و بسیار محروم واقع شده‌اند، نتایج مدل سوات نشان داد فرصت‌ها با وزن نهایی ۳/۴۳، برتری محسوسی را بر دیگر نقاط مورد بررسی (نقاط قوت، ضعف و تهدیدها به ترتیب با وزن نهایی ۲/۹۱، ۳/۱۱ و ۲/۹۶)، داشته‌اند. در نهایت با توجه به قابلیت‌ها و محدودیت‌های توسعه روستایی در استان کردستان، استراتژی تهاجمی (SO)، به عنوان مناسب‌ترین استراتژی در شهرستان‌های استان کردستان شناسایی گردید. در نهایت با توجه به نتایج پژوهش، راهکارهای متعددی در جهت توسعه متوازن روستایی در استان کردستان ارائه گردید.

واژگان کلیدی: استراتژی تهاجمی، توسعه پایدار، توسعه متوازن، قابلیت، محدودیت.

مقدمه و طرح مسأله

هدف کلی توسعه، رشد و تعالی همه‌جانبه جوامع انسانی است، از این‌رو در فرایند برنامه‌ریزی برای دستیابی به توسعه و قرار گرفتن در مسیر آن،

شناخت و درک شرایط و مقتضیات جوامع انسانی و نیازهای آنان در ابعاد مادی و معنوی از جمله اقدامات ضروری در این زمینه است. [17]

عدم توازن در جریان توسعه بین مناطق مختلف موجب ایجاد شکاف و تشدید نابرابری منطقه‌ای می‌شود که خود مانعی در مسیر توسعه است [28]. از طرف دیگر، دستیابی به توسعه پایدار، توسعه‌ای که نیازهای کنونی را بدون کاهش توانایی‌های نسل‌های آتی برآورده نماید، نیازمند تعادل و برابری در توزیع شاخص‌های مختلف توسعه است [9]. به عبارتی توسعه پایدار زمانی تحقق خواهد یافت که اصول و رهیافت‌های توسعه پایدار، به عنوان اصلی اساسی در مطالعات توسعه منطقه‌ای به کار گرفته شود و توزیع بهینه خدمات و امکانات به گونه‌ای هدایت شود که به نفع تمامی اقشار و گروه‌های اجتماعی جامعه بوده و عدالت اجتماعی و فضایی تحقق یابد. با این وجود در حال حاضر نابرابری و عدم تعادل منطقه‌ای یک امر طبیعی است و از بین بردن آن اگر اغراق نباشد، غیرممکن است؛ ولی می‌توان آن را به حداقل ممکن رساند [29].

با توجه به مطالب عنوان شده و اهمیت تعادل منطقه‌ای در دستیابی به توسعه پایدار، محققان در پژوهش حاضر سعی دارند ابتدا به تبیین و تشریح نابرابری بین نواحی روستایی استان کردستان، که مشتمل بر ۹ شهرستان است، در برخورداری از شاخص‌های توسعه بپردازد. در ادامه پس از تبیین شکاف و نابرابری بین نواحی روستایی استان و شناسایی نواحی محروم و ضعیف به لحاظ برخورداری از شاخص‌ها توسعه، با تکیه بر نظرات کارشناسان و متخصصان توسعه استان و با توجه ویژه به توان‌های طبیعی و انسانی مناطق روستایی، به ارائه راهبردهای عملی در راستای کاهش شکاف و نابرابری منطقه‌ای و تقویت نواحی محروم و به عبارتی کلی تحقق عدالت منطقه‌ای در نواحی روستایی استان کردستان بپردازند.

پیشینه تحقیق

³ -Stregngth, Weakness, Opportunity, Threat

¹ -Analytical Hierarchy Process

² -Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution